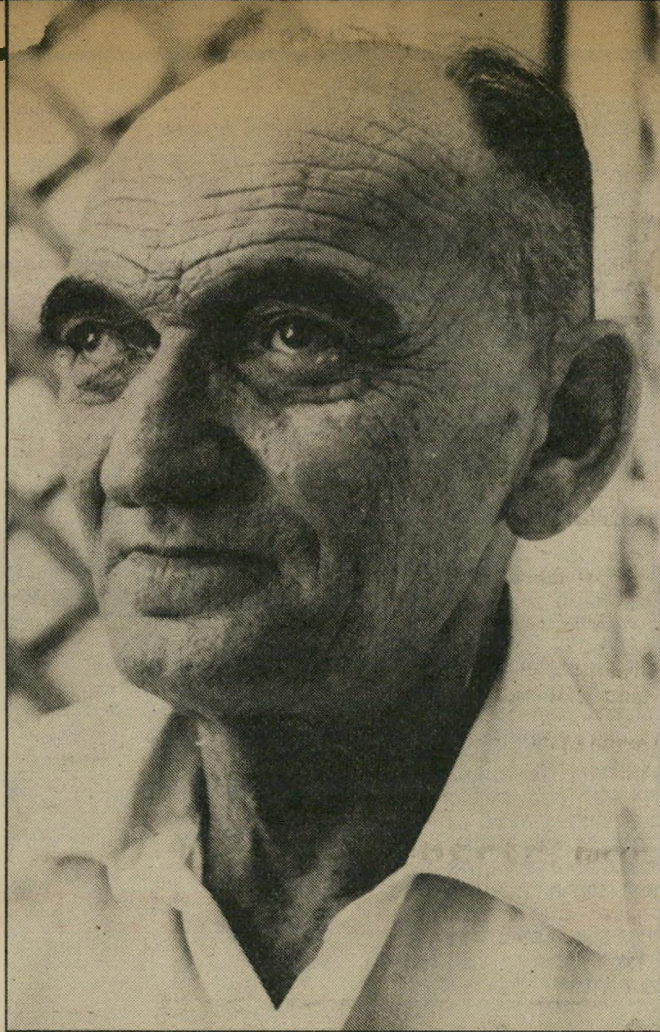

על מילות לבועל

יונתן רטוש

מעולם לא קיבל פרס חשוב

ריים היא "רכילותית" בעיניה. היא ענתה רק על שאלות שנראו לה, וכשפיתאום שאלתי שאלה כמו "איך הגיב כאשר גולדה בתכם?" היא ענתה, ביובש: "הוא שמח". כך נגמר הראיון. אבל נשאיתי שם לשמות קפה ודיברנו, אסור היה לי לרשום אף מילה אחת. אני לא רוצה להתראיין, אבל אני, כמובן, איני יכולה למנוע ממך לכתוב מה שאת רוצה, כל זמן שאני לא אחראית לזה."

סיפרה לי על שני בניו של רטוש, מנחם ודניאל, השופט חמן שלח והפרופסור (למתמטיקה) סהרון שלח. סיפרה על בתם הרבה משותפת, כנען, שכמעט לא זכתה להכיר את אביה.

הוא היה ד"ר היגנס שלה. עיצב אותה, בנה אותה. "רטוש עיצב את כל עולמי, כל מה שאני יודעת, כל מה שאני מרגישה אני חייבת לו. כשהוא מת, התייתמתי בפעם השנייה בחיי."

"מישהו צריך

להתבייש!"

היא מביאה אלבומי תמונות. תמונות מימייהחיוור, תמונות מראשית דרכם כזוג נשוי, בי דירת-חדר קטנטנה, לפני שעברו לדירה הנוכחית. תמונות, הרבה תמונות של שניהם, כשהם מחבקים את התינוקת. היא מעבירה יד מלטפת על הצילומים, שואלת אורגניזם לאיננו כבר. ציירי-הלידה של כתבה זו היו ארוכים וקשים. יונתנה קיבלה אורגניזם רק מפני שהכרתי את שניהם ומפני שרטוש היה האיש שערך הכרה בין שתינו. הדירה, ברחוב שקט בתל-אביב, קטנה, מטופחת, מרוהטת בפשטות. מיטבה קטן, סלון, חדר לילדה וחדר-העבודה של רטוש, שהוא גם חדר-השינה שלה. מגירות מלאות מעטפות חומות. כתביו של הבעל שאיננו. היא הולכת בין החדרים ומסיירה, מה הם עשו ביחד, מה שיפצו, מה שינו. בלא סיבה מוציאה

נערה בת 18, לבושה לפי כל כללי האופנה האחרונה, מאופרת ומקורסת, ולידה איש זקן, כפוף, גשען על מקל, אף אחד לא האמין ש"נשואין אלה יחזיקו מעמד. אבל הם נמשכו 17 שנה, עד ליום מותו של רטוש. הם הפכו סיפור-אהבה שאולי רק משוררים יכולים לתאר, והמשורר שיכול היה יותר מכולם — איננו כבר.

פגשתי את רטוש לראשונה כשהייתי נערה בת 20. האיש הזקן — אז היה בן 50 — הכפוף, כשהכוסית הנצחית בידו והסיגריה הנצחית בפיו, סיקרן אותי, מצא חן בעיני. בכל פעם כשעברתי בדיונגוף הייתי נכנסת לקפה ביתן, שם ישב במשך שנים רבות, כל בוקר — ושתינו ביחד ספל אספרסו.

אלי לבעל
בעל נעוריי
אלו לבעל
בעל נעוריי
אשר חדרה נפשי
אל ניד קולו
על משבתי ילעני
נעורים

זהו שירו של המשורר יונתן רטוש, שנפטר במרס 1981. הרבה דברים נכתבו עליו, ומעט מאוד דברים ידועים על האיש עצמו. הי לכתתי לפגוש את אלמנתו של יוני תן רטוש מתוך רצון לשפוך אור על רטוש האדם, הבעל והאב.

פגשתי את רטוש לראשונה כשהייתי נערה בת 20. האיש הזקן — אז היה בן 50 — הכפוף, כשהכוסית הנצחית בידו והסיגריה הנצחית בפיו, סיקרן אותי, מצא חן בעיני. בכל פעם כשעברתי בדיונגוף הייתי נכנסת לקפה ביתן, שם ישב במשך שנים רבות, כל בוקר — ושתינו ביחד ספל אספרסו.

רטוש עיצב את כל עולמי. כשמת, התייתמתי בפעם השנייה."

10. שם התודעתי ל"כנענים", לי "עבריים". הקשבתי לדבריו. הם תמיד נאמרו בחיוך כזה מתנצל, סלחני, ואף פעם לא כדי לשכנע, אלא רק כדי להסביר. איש מיוחד מאוד, לכל הדיעות.

יום אחד, כשבאתי לקפה ביתן, ראיתי לידו אשה צעירה מאוד. זו הייתה יונה (שרטוש הסב את שמה, מאוחר יותר ליוחנה). הוא הציג אותה לפני כקרובת-מישפחה רחוקה שלו, עולה חדשה מפולין, אחרי כמה חודשים נשא אותה לי אשה.

אני זוכרת את הרעש הגדול ש"נשואין אלה עוררו בחוגי הספרות בארץ, בעיקר בגלל פער-הגילים בין השניים. היא הייתה בת 18, הוא על רטושיה בן 54. ואמנם, הם נראו כזוג מוזר.

"אני

חייבת לו"

הסברתי לה מה אני רוצה לי שמוע ממנה, והיא אמרה: לא! כל שאלה שלא נגעה ישרי רות בשיריו או במעשיו הציבורי

היותו ישר, ולא מתפשר. והמחיר היה כדאי עבור שניהם. רטוש מ"עולם לא קיבל פרס חשוב, כמו פרס ישראל או פרס ביאליק, "ויש מי שצריך להתבייש על כך", היא לא רוצה לפרס מי, אבל מי ש"צריך לדעת — יודע.

היו לו הרבה מכרים, אבל מעט חברים, וגם מעטים אלה איכשהו התפורו בחודשים האחרונים ל"חיו, והוא היה בודד. היו כמה אנשים שאהב במיוחד, אבל היא לא רוצה להגיד מי, שלא להעליב את האחרים.

על המוות לא דיברו, כימעט. רטוש התייחס אל המוות כאל חלק מהחיים. חשב שאם מישפחתו תזכור אותו, הוא לא ימות לגמרי. דווקא בעניין זה היה מאוד אישי, מישפחתי, לא חשב על עצמו כעל דמות ציבורית.

ריגשותיה שלה היו מעורבים ב"בעניין זה. לאורך השנים נשאה עימה את הידיעה הכימעט-ברורה שהוא ימות הרבה שנים לפני. (המשך בעמוד 54)

יונתן, יוחנה וכנען (ינואר 1979)
ידעה שהוא ימות הרבה לפני